

"MEŽIŠKA DOLINA - UTRIP ZADNJIH 300 LET"

o razstavi in strokovnem srečanju etnologov (Ravne na koroškem
14.-15. maja 1992)

MIHAELA HUDELJA

Knjiga Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje, Občina Ravne na Koroškem, avtorice Karle Oder je že 15. topografska publikacija, ki je izšla v okviru načrtanega raziskovalnega projekta ETSEO - Način življenja Slovencev v 20. stoletju. Ni naključje, da je izid knjige sovpadel s postavitvijo razstave. V tem pogledu ima razstava svojevrsten pomen, saj poskuša prikazati celotno podobo razvojne povezanosti človeka z okoljem. To ji deloma tudi uspe, predvsem zaradi muzejskih predmetov in arhivskih dokumentov. Sporočilnost razstave se tako povezuje z vsebino knjige.

Razstava je bila razdeljena na posamezne tematske skupine, ki so zajele bistvena področja človekovega načina življenja, njihov razvoj in pomen. Predstavitev muzejskih predmetov je bila dopolnjena s fotografijami, grafikoni, skicami.

Avtorji so z razstavo želeli prikazati vsakdanje življenje prebivalcev Mežiške doline. Zaradi preglednosti so zbrano gradivo razdelili na tri med seboj povezane tematske skupine: gospodarski razvoj, materialna in duhovna kultura ter moderne pridobitve. Razstavno gradivo je bilo dodatno urejeno s podnaslovi, ki so poudarjali določene značilnosti znotraj ene tematske skupine. Avtorji razstave so dosegli svoj namen, saj je šlo za kronološki prikaz najbolj pomembnih značilnosti iz zgodovine in kulture življenja v Mežiški dolini kot zaokroženi geografski enoti.

Predstavitev Mežiške doline se začne s poselitvijo od mezolitika naprej. Zlasti je tu pomembno arheološko najdišče v Potočki zijalki, nadaljuje pa se s kasnejšimi arheološkimi odkritji, ki dokazujejo navzočnost Illov in Kelto, kasneje še Rimljanov, na tem področju. V srednjem veku so tuji fevdalci z odpiranjem rudnikov in železarske industrije dali temelje za razvoj industrije, ki je še danes ena bistvenih značilnosti te doline. Rast in padec posameznih gospodarskih dejavnosti v posameznih obdobjih sta posredno vplivala na oblikovanje določenega socialnega sloja ter specifičnosti življenjskega in kulturnega okolja tukajšnjih prebivalcev.

Prva tematska skupina razstave je bila namenjena prikazu gospodarskega razvoja: kmetijstva, gozdarstva, obrtnih dejavnosti, prometa in industrije - zlasti rudarstva, premogovništva in železarstva. Za gospodarski razvoj Mežiške doline je bil pomemben tudi nastanek nekaterih manjših tovarn ali obratov.

Druga tematska skupina zajema področja materialne in duhovne kulture, najprej stavbarstvo, od stavbarske dediščine do delavskih stanovanj v začetku 19. stoletja in novogradenj v novejšem času. Na stavbarstvo se navezuje predvsem prikaz notranje opreme, ki je bila značilna za posamezne sloje. Tudi prikaz oblačilne kulture in prehrane kaže na različno socialno pripadnost prebivalcev Mežiške doline.

Zdravilstvo je prikazano razvojno, od najenostavnejših oblik domačega zdravljenja, zdravniške opreme prvih zdravnikov do razvoja zdravniške službe v današnjem času. Razgibano kulturno življenje prebivalcev Mežiške doline je prikazano z različnimi bratovščinami, delavskimi društvi ter številnimi društvi v današnjem času. Razvoj šolstva je prikazan po obdobjih, omenjene so dvojezične šole (poučevanje v nemškem in/ali slovenskem jeziku).

Zadnjo tematsko skupino so obsegale moderne pridobitve, ki so prebivalcem izboljšale vsakdanje življenje: izgradnja vodovoda, elektrifikacija, motorizacija in razvoj telekomunikacijskih naprav. Vsekakor predstavlja tovrstna razstava izziv za postavitev podobne razstave v posameznih občinskih središčih oziroma posameznih regijah ali kot primer postavitve stalne zbirke, saj gre tudi za prikaz razvojnega oblikovanja in ohranjanja identitete posameznih geografskih območij.

Delo mežiških knapov je trdo... (posvetovanje na temo delavske kulture, Ravne, maja 1992, foto: A. Gačnik)

Slovensko etnološko društvo in Delavski muzej Ravne na Koroškem sta organizirala dvodnevno strokovno srečanje etnologov, ki je bilo 14. in 15. maja 1992 na Ravnah na Koroškem. Tema tega strokovnega srečanja je bila raziskovanje življenja v industrijskih središčih in ohranjanje njihove dediščine ter identitete. V diskusiji so sodelovali etnologi, ki se ukvarjajo s preučevanjem oblik načina življenja delavstva in delavsko kulturo. Izhodišče za razpravo sta bili omenjena razstava in izid

publikacije. Strinjali so se, da je takšna razstava lahko izhodišče za postavitev razstave kot stalne zbirke, saj gre tako rekoč za pregled razvoja načina življenja, ki vključuje najvažnejše kulturne sestavine človeka in okolja od praskupnosti do računalniške dobe. Pri tem so se pojavljala vprašanja o načinu prezentacije in smiselnosti vključevanja nekaterih sestavin načina življenja, kot npr. dodatni viri zaslužka v tovrstne razstave.

Pri raziskavah za etnološke topografije bi bilo treba interdisciplinarno povezovati več strok, kot je dejal tudi zgodovinar Alojz Krivograd: "Etnološke topografije posameznih občin so pravi priročniki za vse stroke". Zato bi bilo treba k obdelavi gradiva, ki ni strogo etnološko, pritegniti tudi strokovnjake iz drugih področij. Ponovno se je pojavilo vprašanje odnosa med etnologijo in zgodovino kje so meje v raziskavah ene in druge discipline.

Zanimiva so bila mnenja in pogledi etnologov o razlikah v načinu življenja znotraj delavskega sloja, kjer obstaja določena socialna ali statusna hierarhija. Kakšno podobo daje raziskava delavske kulture nekega celotnega območja ali pa raziskava načina življenja delavcev v določeni industrijski panogi? Tudi krajevna oziroma pokrajinska določenost daje podobo socialnega sloja - iz katerih socialnih plasti izhaja delavstvo. Spričo različnega stanja delavstva v Zasavju, Mariboru, Idriji in v Mežiški dolini so etnologi ugotavljali, da je težko govoriti o skupni, enotni obliki načina življenja delavcev. Ta naj bi bil od regije do regije različen. Slavko Kremenšek pa je opozoril, da gre le za precej sorodna območja; potencialne razlike bi lahko ugotovili, če bi imeli na voljo npr. že izdelano etnološko topografijo določene industrijske regije. V tem primeru bi primerjava verjetno pokazala določene skupne točke oziroma dejstva. Za primerjavo je navedel Zasavje in Mežiško dolino. Če bi imeli topografsko obdelano občino Trbovlje ali Zagorje ob Savi, bi lahko zastavili vprašanje, na kateri točki Zasavje doseže Koroško npr. na ekonomskem področju?

Govor je bil tudi o vlogi muzejev v današnji družbi (v zvezi s tem je bilo rečeno, da se etnologi v muzejih prepočasno odzivajo na spremembe in zahteve časa), zbiranju predmetov na terenu ter problemih, ki se pojavljajo pri delu, zlasti pri ohranjanju in prezentiranju kulturne dediščine. Aleš Gačnik je v zvezi s tem, kako se ti problemi rešujejo v muzejih v tujini, navedel ilustrativno nekaj primerov muzejev, ki se zaradi svoje muzejske in muzeološke dejavnosti prilagajajo trenutnim tržnim in ekonomskim razmeram ter potrebam.

Za konec strokovnega srečanja o raziskovanju načina življenja v industrijskih središčih in ohranjanju njihove dediščine ter identitete so etnologi razpravljali o predlogu Slavka Kremenška, da bi v okviru Slovenskega etnološkega društva ustanovili interdisciplinarno sekcijo za delavsko kulturo, vendar ga niso sprejeli. Maja Godina, raziskovalka kulture in načina življenja industrijskega delavstva v Mariboru, je predlagala nekaj izhodišč za nadaljnje delo. Ker pozna problematiko oziroma uspehe in metode preučevanja delavske kulture v Nemčiji, je predlagala, da je treba spodbude za takšne raziskave iskati širše, v tujini (v posameznih evropskih državah), navezovati mednarodne stike, aktivno sodelovati, ter skrbeti za delo pri bibliografiji o industrijskih središčih.

Strokovno srečanje etnologov je bilo končano z ogledom rudnika Mežica, domačije in muzejske hiše Prežihovega Voranca ter Leš kot tipičnega rudarskega naselja.

"POLJUBLJAM ROKO, MILOSTLJIVA"

razstava

MOJCA FERLE

Mestni muzej Ljubljana je konec januarja v Kulturno informacijskem centru Križanke pripravil razstavo z naslovom "Poljubljam roko, milostljiva". Razstava je imela podnaslov družabno življenje ljubljanskih meščanov. Strokovno delo pri pripravi razstave so opravile Irena Žmuc, Metka Simončič in avtorica tega poročila. Razstava je bila zastavljena interdisciplinarno, saj smo enakovredno sodelovale zgodovinarica, umetnostna zgodovinarica in etnologinja. Vsaka je, z vidika svoje matične stroke, skušala prispevati svoj delež k muzejski prezentaciji.

V prvotnem konceptu je bila razstava načrtovana kot nekoliko lahkotnejša v ciklu novoletnih razstav, ki se v našem muzeju vrstijo že nekaj let. Ker pa je bila v začetku leta predvidena tudi otvoritev večje razstave z naslovom "Podobe ljubljanskih meščanov", smo se avtorice odločile, da koncept naše razstave nekoliko spremenimo in jo povežemo s študijsko poglobljeno in obsežno razstavo o podobah ljubljanskih meščanov. Tako je naša razstava dobila značaj napovedne oz. spremljevalne razstave.

Vodilo pri pripravi razstave nam je bilo, razstaviti čimveč predmetov iz depojev Mestnega muzeja, ki bistveno okarakterizirajo družabno življenje v tridesetih letih 20. stoletja. Izbrane predmete iz vsakdanjega življenja smo skušale postaviti v kontekst, kjer naj bi s svojo pričevalnostjo obudili spomin na družabno življenje ljubljanske meščanske smetane v omenjenem časovnem okviru.

Razstava ni bila mišljena kot študija Ljubljane v določenem časovnem okviru, niti ne kot prikaz socialnega prereza od najnižjih slojev navzgor. Hoteli smo predstaviti življenje prav tistih, ki so v mestu nekaj veljali, ki so s svojim premoženjem in visokim stanom predstavljali višji družbeni sloj. Med študijem virov in literature o obravnavani tematiki, ob pogovorih z Ljubljančani in ob pregledu predmetov v depojih se je potrdilo dejstvo, da je omenjeni družbeni sloj namenil veliko časa družabnemu življenju, k čemur je sodilo vse tisto čemur danes pravimo luksuz. Vse to je bilo povezano z določenimi pravili obnašanja, oblačenja in nenazadnje, služilo je tudi dokazovanju svoje imenitnosti. Tako s poznavanjem tega segmenta življenja meščanov, prepoznamo tudi dobršen del njihovega vsakdanjega načina življenja.